

Selhání užitečnostního přístupu k formulaci účetních pravidel na příkladu nového standardu pro výnosy[#]

*David Procházka**

Úvod

Účetnictví je jedním z hlavních zdrojů finančních informací o podniku a přispívá ke snižování informační asymetrie a tedy k efektivnějšímu fungování ekonomiky. Podstatu účetnictví lze nejlépe vystihnout využitím tradičního ekonomického aparátu, neboť účetnictví není ničím jiným než ekonomickou institucí, která produkuje vzácný ekonomický statek – informace. Informace je ekonomickým statkem, neboť přináší užitečnou hodnotu a současně jsou nutné náklady k jejímu získání (Arrow, 1996). Hodnota informace se odvozuje od kvalitnějších rozhodnutí, která jsou doprovázena vyššími očekávanými užitky než v situaci, jestliže by informace při rozhodování používány nebyly (Allen, 1990). Příprava a zveřejňování účetních závěrek napomáhá ke zvýšení efektivní alokace kapitálu (Kothari aj., 2010). Účetnictví hraje důležitou roli při uzavírání i při kontrole plnění smluvních vztahů mezi poskytovateli a příjemci kapitálu prostřednictvím snížení (nenulových) transakčních a informačních nákladů (Hail aj., 2010) v prostředí nerovnoměrně rozptýlených informací (Healy a Palepu, 2001).

Obvykle se rozlišují tři hlavní funkce účetního výkaznictví. První je poskytování informací uživatelům pro jejich ekonomická rozhodování, která se týkají budoucích investičních variant (tzv. funkce účetnictví pro rozhodování). Dále může účetnictví směřovat k předložení informací, které uživatelé (zejména vlastníci a věřitelé) využijí při hodnocení minulé výkonnosti podniku a správcovské funkce managementu v souladu se smluvními ujednáními (tzv. kontraktační funkce účetnictví, která úzce souvisí s problematikou tzv. morálního hazardu). V neposlední řadě může být obsah účetnictví formován snahou odlišit se od ostatních subjektů dobrovolným informováním nad rámec smluvních povinností a snížit tak budoucí náklady kapitálu podniku (tzv. signalizační funkce účetnictví, která úzce souvisí s problematikou tzv. nepříznivého výběru). Byť významná část informačních potřeb jednotlivých skupin uživatelů účetních závěrek se prolíná, není účetní výkaznictví schopno zajistit (prostřednictvím jedné jediné sady účetních výkazů) veškeré poptávané informace. Musí být proto zvolena jedna větev, která bude plnit informační úlohu pro zvolené primární uživatelské potřeby; informace pro ostatní účely buď nebudou vůbec zveřejněny v účetní závěrce, příp. budou uživatelům nabídnuty „pouze“ jako doplňující součást komentáře.

Článek se soustředí na první funkci účetního výkaznictví, tj. poskytování užitečných informací pro ekonomická rozhodování investorů. Užitečnostní funkce účetnictví je myšlenkovým východiskem, které aplikují jako stěžejní rozhodovací kritérium i dva nejvýznamnější tvůrci účetních standardů IASB a FASB. Příprava nových účetních pravidel se řídí předpokládaným zvýšením užitečnosti účetních informací při ekonomickém rozhodování uživatelů, které je poměřováno s očekávanými náklady na straně připravovatelů. V případě, že užitky a náklady nelze přesně vyčíslit, IASB a FASB se přiklání na stranu uživatelů, o čemž mj. svědčí i změněná koncepce analýzy užitků a nákladů v čl. QC35

[#] Tento článek byl připraven za přispění prostředků z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumu, vývoje a inovací na Fakultě financí a účetnictví VŠE v Praze v roce 2014.

^{*} Ing. David Procházka, Ph.D. – odborný asistent; katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze; <prochazda@vse.cz>.

Koncepčního rámce IFRS z roku 2010 v porovnání s pojetím tohoto konceptu v čl. 44 Koncepčního rámce IFRS z roku 1989.

Cílem článku je identifikovat možná kritická místa užitečnostního přístupu při formulaci účetních předpisů. Výchozí hypotézou je, že užitečnostní přístup může fungovat za normálních ekonomických podmínek pro relativně nekonfliktní účetní oblasti. Jestliže je ale koncept porovnávání užitek z informace a nákladů na její poskytnutí aplikován u kontroverzních témat, mohou tvůrci účetních standardů snadno podlehnout lobbystickým tlakům připravovatelů účetních závěrek. Příčinou je, že užitky plynou širokému spektru uživatelů, kteří jsou značně diverzifikovaní a jejich uživatelské potřeby se významně liší. Nemusejí tak mít dostatečně silnou motivaci prosazovat své zájmy na rozdíl od relativně homogenní a menší skupiny připravovatelů účetních informací, kterým se vyplatí vynakládat zdroje pro ovlivnění účetních předpisů, jestliže tyto zásadní mění ekonomické hodnocení jejich finanční situace a výkonnosti (Watts a Zimmerman, 1978; Watts a Zimmerman, 1979). Článek je organizován následovně. V nadcházející kapitole je zpracován přehled literatury, v rámci kterého jsou osvětleny základní rysy užitečnostní funkce účetnictví. V další kapitole jsou vybrané prvky užitečnostního přístupu, které mohou způsobit jeho nefunkčnost, podrobeny rozboru v rámci procesu tvorby účetních předpisů ze strany IASB a FASB. Stěžejní analytická kapitola ilustruje selhání užitečnostního přístupu na příkladu nového standardu pro vykazování výnosů. Závěrečná kapitola shrnuje hlavní výsledky provedené analýzy.

Přehled literatury a vymezení podstaty užitečnostní funkce účetnictví

Účetnictví je schopno produkovat informace, které jsou užitečné při různých rozhodovacích úlohách ekonomických aktérů. Teoreticky nejvhodnější koncepce ekonomicky relevantních informací je založena na diskontovaných očekávaných peněžních tocích, které indikují hodnotu podniku využitelnou pro veškerá ekonomická rozhodování. Ekonomický ideál, který je ukotven v ekonomické definici zisku (Hicks, 1946), není v účetnictví z praktických důvodů dosažitelný.¹ Účetnictví se proto uchyluje k alternativnímu modelu přípravy a zveřejňování účetních informací. Scott (2011) s odkazem na výsledky zprávy tzv. Trueblood Commission z roku 1973 konkrétně uvádí, že „nemůžeme-li připravit teoreticky správnou účetní závěrku, můžeme se alespoň pokusit připravit účetní závěrku, která bude užitečnější“.² Citovaná myšlenková báze, která tvoří pilíř prakticky provozovaného účetnictví, je při teoretickém výzkumu jejích charakteristik označována jako užitečnostní přístup pro rozhodování (angl. „decision usefulness approach“).

Schopnost připravit užitečné účetní informace pro rozhodování závisí na dvou základních faktorech – na uživateli účetních informací a jejich informačních potřebách (tj. ekonomických rozhodnutích, která podstupují). Oba aspekty předurčují, jaké kvalitativní charakteristiky účetní informace musejí obsahovat, aby byly uživateli považovány za užitečné při jejich ekonomickém rozhodování. Obecně může informace obsahovat prvek užitečnosti ve dvou okamžicích. Informace může být nejprve vyhledávána před učiněním samotného rozhodnutí. V tomto případě informace mění subjektivní vnímání reality ze strany rozhodujícího se ekonomického subjektu, resp. mění očekávané pravděpodobnostní rozdělení možných budoucích výsledků, které mohou nastat v důsledku volby té které zvažované varianty. Informace může být též užitečná i ex-post, kdy dotýčný ekonomický subjekt reviduje důsledky svých předchozích rozhodnutí. S využitím informace porovnává své

¹ Zevrubné zdůvodnění viz Edwards a Bell (1961), příp. ve stručnější podobě Procházka (2009).

² V angl. originálu „if we can't prepare theoretically correct financial statements, at least we can try to make financial statements more useful“.

původně očekávané subjektivní pravděpodobnosti budoucího vývoje s výslednou skutečností³ buď za účelem korekce minulého rozhodnutí, nebo pro poučení se z chyb.

Funkce účetnictví jako podpory ekonomického rozhodování investorů má ekonomický teoretický základ v příspěvku Allen (1990) a v příspěvku Arrow (1996) a spadá pod kategorii tzv. informační ekonomie. Intuitivně je podpora ekonomického rozhodování investorů základní funkcí účetnictví, byť ne všichni uživatelé se řídí dostupnými informacemi, které účetnictví produkuje. Účetní předpisy nicméně explicitně,⁴ nebo implicitně (§ 7 odst. 1 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví) předpokládají, že racionální investoři používají všechny dostupné informace pro své rozhodovací úlohy, a to včetně informací účetních. Užitečné účetní informace využívají uživatelé ex-ante při odhadech návratnosti svých investic, i ex-post při vyhodnocování, příp. průběžné korekci investičních rozhodnutí. Užitečnost účetních informací vyplývá ze skutečnosti, že skutečný svět neodpovídá idealistickým podmínkám dokonalé konkurence, která předpokládá úplnou a objektivní informovanost. Užitečnostní rozměr účetních informací je podporován i nejistotou budoucího vývoje, jehož odhady si žádají relevantní informace, které mají potenciál snížit negativní důsledky této nejistoty.

Ve skutečnosti jsou informace vždy pouze kusé a obsahují subjektivní prvek. Subjektivní prvek v kombinaci s nejistotou způsobují, že se očekávání budoucího vývoje mezi jednotlivými subjekty liší. Tím se otevírá prostor pro existenci tržních transakcí, kdy na jedné straně obchodují ti, kteří disponují informacemi, a na druhé straně ti, kteří jsou v zajetí šumu (Black, 1986). Ex-ante pochopitelně nelze určit, kdo patří do které skupiny, neboť je nemožné předem odlišit, co je informace a co je šum. Informace současně se šumem jsou produkovány i účetním výkaznictvím, neboť toto nevychází a nemůže vycházet z ideálního modelu diskontovaných peněžních toků v podmínkách předvídatelného budoucího vývoje. Výstupy z účetnictví jsou pouhou aproximací reálné skutečnosti, přičemž až na výjimečné případy stoprocentní shody s realitou dosaženo nikdy není. Výchozí představa, dle které by v ideálním případě měla být míra šumu nulová, není prakticky dosažitelná. Reálně bude vždy šum v účetních závěrkách přítomný, přičemž jeho intenzita bude ovlivňovat, zda účetní závěrky budou uživateli považovány za užitečné. Užitečnost účetních informací pro rozhodování je kromě míry šumu determinována ještě dvěma dodatečnými faktory:

- způsobem fungování kapitálových trhů (tj. mírou jejich efektivnosti);⁵
- způsobem rozhodování ekonomických subjektů.

Různá kombinace těchto tří dimenzí (kvalita účetních pravidel/závěrek; funkčnost kapitálových trhů; modely rozhodování jednotlivců) formuje dva proudy (Scott, 2011), jak lze užitečnostní funkci účetnictví uchopit:

- informační přístup;
- oceňovací přístup.

Informační přístup předpokládá, že racionálně jednající ekonomičtí aktéři využívají při rozhodování všechny dostupné informace, včetně účetních, a to bez ohledu na způsob jejich zveřejnění v účetních závěrkách. Dle výchozí premisy informačního přístupu je tedy

³ Tyto dvě dimenze užitečné informace, tj. předpovědní kvalitu a potvrzující kvalitu, zdůrazňuje i Koncepční rámec IFRS (viz odstavec QC7).

⁴ Viz odstavec OB2 nového Koncepčního rámce IFRS.

⁵ Odkaz na fungování kapitálových trhů je relevantní zejména pro charakteristiku účetnictví, které je primárně určeno právě pro potřeby informování účastníků na regulovaných trzích s cennými papíry. Nicméně lze při vyšší míře abstrakce následující výklad zobecnit na jakýkoliv systém účetního výkaznictví, který je určen pro podporu ekonomického rozhodování uživatelů. Byť hodnocení podniku, který není obchodován na trzích s cennými papíry, kapitálových trhem nebude dostupné v takové šíři a frekvenci, objevují se v určitých situacích (např. při podnikových kombinacích) tržní měřítka hodnoty i u těchto podniků.

irelevantní, zda jsou informace obsaženy přímo ve výkazech, ve vysvětlujícím komentáři v číselné formě, nebo ve slovní formě. Pakliže platí tzv. hypotéza efektivních trhů (Fama, 1965; Samuelson, 1965), tržní účastníci vezmou v úvahu ty účetní informace, které jsou užitečné (tj. nové) pro jejich rozhodování. Na základě získaných užitečných informací pak aktualizují podklady pro své rozhodovací úlohy a revidují svá ekonomická rozhodnutí. Při platnosti hypotézy efektivních trhů se promítají nově dostupné informace do tržní hodnoty podniku (Beaver, 1981), a to (téměř) okamžitě v řádu několika minut (Patell a Wolfson, 1984; Stanley aj., 1999; Busse a Clifton Green, 2002).

Informační přístup, který odkazuje na racionalitu rozhodování uživatelů účetních informací a efektivně fungující kapitálový trh, je současně silným argumentem pro užití historických cen v účetnictví. Účetnictví poskytuje pouze podklady pro rozhodování, což si žádá vynaložení nákladů; konečná zodpovědnost za rozhodnutí vždy spočívá na uživatelích účetních informací, kterým náleží užítky z informace. Účetnictví na bázi historických cen vyžaduje vynaložení nejnižších nákladů, přičemž výkazy poskytují společně s komentářem dostatek informací, aby si racionální uživatel mohl upravit historické částky na odhady aktuálních hodnot, které jsou pro jeho rozhodování užitečnější. Jako referenční bod pro rozhodování může uživatel využít informací z kapitálového trhu, který efektivně promítá veškeré volně dostupné informace (včetně účetních) do tržní hodnoty podniku, resp. do ceny finančních nástrojů emitovaných podnikem. Účetnictví historických cen i díky své průkaznosti (resp. spolehlivosti) produkuje – při splnění předpokladů informačního přístupu k užitečnosti účetních informací – nejvýhodnější poměr z hlediska dosažitelných užitků z informace a nákladů na její získání, přípravu a zveřejnění.

Oceňovací přístup představuje do jisté míry protipól informačního přístupu. Alternativní postoj reaguje na výsledky empirického výzkumu, který v některých případech naznačuje, že hypotéza efektivních trhů ne vždy platí, resp. je netestovatelná zejména pro extrémní situace (Křišťoufek, 2013). Některé výzkumné studie též upozorňují, že významná část tržních účastníků nejedná racionálně.⁶ V důsledku těchto dvou skutečností kapitálový trh nefunguje optimálně, tržní ceny akcií nereflektují adekvátně všechny veřejně dostupné informace a odchylují se tak od svých fundamentálních hodnot. V kontextu účetnictví se může neracionální jednání projevit tím, že uživatelé účetních informací přikládají různou váhu jednotlivým částem účetní závěrky. Typickým příkladem může být menší důraz, nebo přímo ignorování informací obsažených v komentáři a čerpání podkladů pouze z částek prezentovaných přímo v účetních výkazech. V některých případech se dokonce uživatelé soustředí na jediné číslo ve výkazech, a to zisk za účetní období. Možné účetní řešení spočívá v aplikaci oceňování na bázi běžných hodnot, které jsou pro rozhodovací úlohy užitečnější než historické hodnoty, přičemž se podporuje jejich přímé zabudování do účetních výkazů. Účetnictví pak částečně supluje zodpovědnost uživatelů účetních informací a přejímá zodpovědnost za poskytování potenciálně relevantnějších informací, byť méně spolehlivějších. Současně s tím může účetnictví na bázi běžných hodnot napomáhat při odstraňování překážek, kvůli kterým kapitálové trhy nefungují efektivně.

Charakteristika užitečnostního přístupu při tvorbě účetních standardů

IASB a FASB se při přípravě nových a novelizaci stávajících účetních pravidel primárně řídí předpokládanou užitečností informace pro rozhodování. Hlavní zdroj nestability užitečnostního přístupu pro formulaci účetních pravidel spočívá v samotné podstatě užitečné

⁶ Možné zdroje neracionálního chování zkoumají behaviorální finance, jejichž metodologie pracuje především s psychologickými koncepty lidského chování. Základy této vědní disciplíny položili De Bondt a Thaler (1985) a možné příčiny neracionálního chování investorů jsou zkoumány např. ve studiích Daniel aj. (1998), Daniel a Titman (1999), Daniel aj. (2001), Hirshleifer (2001) a Daniel aj. (2002).

informace, resp. její relevanci a věrném zobrazení. Relevantní informace má dvě dimenze – předpovědní a potvrzující kvalitu. Intuitivně se jedná o nesporné náležitosti, které by informace měla obsahovat, aby byla využitelná pro rozhodování, resp. vyhodnocování minulých rozhodnutí. Věrné zobrazení si žádá, aby účetní informace skutečně zobrazovala to, co prohlašuje, že zobrazuje, a aby informace byla prostá chyb a zkreslení (předpojatosti). Tyto dvě kvalitativní charakteristiky užitečné informace vyžadované pro rozhodování naráží na odlišné požadavky na žádoucí vlastnosti informace v případě skládání účtů. Zatímco pro rozhodování je ideální nulová míra šumu v účetních závěrkách, analytický model, který odvodili Bushman a Indjejikian (1993), postuluje, že určitá míra šumu v účetních informacích je potřebná pro lepší změření skutečného úsilí agenta ve vztazích zastoupení.

První slabinou preference užitečnostního přístupu při tvorbě účetních pravidel tedy je, že ignoruje, resp. ztěžuje prosazení zbývajících funkcí účetnictví, a to zejména kontraktační. I kdyby se ale kontraktační funkce účetnictví pustila ze zřetele, stále zůstávají nevyřešené některé praktické problémy spojené s užitečností funkcí účetnictví. Tvůrci účetních předpisů předpokládají, že uživatelé účetních závěrek jsou znalí ekonomického prostředí a účetní logiky, vyhledávají dostupné informace (nejen z účetnictví) pro svá rozhodnutí a následně dopady svých rozhodnutí hodnotí a snaží se poučit chyb. V realitě ovšem uvedené předpoklady nebývají vždy splněny, neboť např. ne všechny ekonomické subjekty vyhledávají informace, natož účetní.⁷

Byť takové subjekty mohou tvůrci účetních standardů pustit ze zřetele, neboť nejsou uživateli účetních informací, i nadále je nutné zodpovědět otázku, s jakým typem očekávání na straně uživatelů tvůrci účetních předpisů pracují. Ekonomická teorie obecně rozlišuje dva základní mechanismy formování očekávání ekonomických subjektů – racionální očekávání a modely extrapolující očekávání na základě minulých událostí. Při splnění podmínek (Pesaran a Weale, 2006) je střední hodnota agregovaných racionálních očekávání více individuí nulová, přestože jednotlivá očekávání mohou být značně heterogenní a zkreslená. Na agregátní úrovni se potom nemůže vyskytovat systematická chyba (tj. opakování stejné chyby). Naopak modely, které předpokládají, že očekávání obsahují určitý prvek minulé skutečnosti, nevylučují, že se stejné chyby mohou opakovat. Rozdílné mechanismy formování očekávání uživatelů účetních závěrek mohou způsob diametrálně odlišnou reakci na obsah účetní závěrky.

Zatímco formulace cíle účetního výkaznictví v již neplatné části Vyhlášky konceptů finančního účetnictví č. 1 vydané FASB užívala termín racionální⁸ rozhodování, aktuální společná formulace IASB a FASB neposkytuje vůbec žádné vodítko.⁹ Dřívější vymezení cíle účetního výkaznictví ze strany FASB by mohlo v zásadě odkazovat na racionální formu očekávání, v současné úpravě lze vystopovat ústup od této formy. Explicitní vyjádření, který mechanismus tvorby očekávání je předpokládán, je nutnou podmínkou k posouzení, zda účetní předpisy přispívají, anebo naopak ztěžují dosažení vytyčeného cíle účetního výkaznictví. Např. výskyt systematických chyb při vyhodnocování informací, které se v rozhodující míře opírají o oceňování pomocí fair value, může vést k procyklickému chování účetního

⁷ Např. proto, že se spoléhají na princip diverzifikace rizika v souladu s teorií optimální struktury portfolia (Markowitz, 1952). Tato skutečnost má zásadní vliv nejen na (ne)oprávněnost převažujícího přístupu ke tvorbě účetních předpisů, které jsou založeny na identifikaci všeobecných uživatelských informačních potřeb, ale především na (ne)opodstatněnost veřejné regulace účetnictví.

⁸ Konkrétně čl. 34: „Financial reporting should provide information that is useful to present and potential investors and creditors and other users in making **rational** investment, credit, and similar decisions“.

⁹ Konkrétně čl. OB2 Konceptního rámce IFRS, resp. čl. OB 2 Vyhlášky konceptů finančního účetnictví č. 8: „The objective of general purpose financial reporting is to provide financial information about the reporting entity that is useful to existing and potential investors, lenders and other creditors in making decisions about providing resources to the entity.“

výkaznictví.¹⁰ Naopak při racionálním modelu formování očekávání rozšiřování rozsahu účetních prvků oceňovaných fair value přispívá ke zlepšení fungování kapitálového trhu.

Další poznámka se týká myšlenkových východisek Koncepčního rámce IFRS. IASB se prezentuje do určité míry schizofrenním postojem. Na jedné straně se v souladu s informační verzí užitečnostní funkce účetnictví předpokládá rozumný uživatel, který má odpovídající znalosti principů fungování ekonomického prostředí a možností a mezí zobrazení ekonomické reality v účetnictví. Dále se u takového uživatele předjímá, že přikládá stejnou váhu všem částem účetní závěrky (včetně podrobných analýz v komentáři) a že je schopen vyhodnotit dopad různých účetních metod na vykazovanou finanční situaci a výkonnost podniku. K adekvátnímu naplnění informačních potřeb je potom vyžadován po účetních jednotkách poměrně široký záběr komentáře, který umožňuje detailní analýzu hodnot prezentovaných v účetních výkazech. Ovšem na druhé straně IASB prosazuje v poměrně značném rozsahu oceňování ve fair value, což je naopak požadavek oceňovací verze užitečnostního přístupu k účetnictví, který racionální chování uživatelů účetní závěrky zpochybňuje. Oceňovací větev postuluje, že uživatelé kladou podstatně větší důraz na informace obsažené v účetních výkazech a částečně nebo úplně ignorují informační potenciál komentáře. Proto se IASB snaží zakomponovat informace na bázi běžných tržních hodnot, které jsou pro ekonomická rozhodování relevantnější než hodnoty historické, přímo do účetních výkazů, aniž by byla snížena zátěž plynoucí z rozsáhlého komentáře. Nabízí se dvojí možné vysvětlení nekonzistentního postoje IASB při formulaci účetních pravidel s ohledem na předpokládané charakteristiky typického uživatele účetní závěrky:

- IASB se domnívá, že uživatelé jsou racionální, ale trhy jsou neefektivní;
- racionalita a efektivnost nejsou na extrémních hodnotách, ale pohybují se někde uvnitř koridoru.

První možnost je spíše vyloučena, protože IASB prohlašuje, že příprava a vydávání IFRS je motivováno mj. snahou o přispění k hladkému fungování kapitálových trhů. Pokud by měla platit první varianta, IASB by popírala sama sebe. Pravděpodobnějším vysvětlením se jeví – v souladu s poznatky ekonomických teorií očekávání i hypotézy efektivních kapitálových trhů – druhý důvod. IASB nepřejímá extrémní postoj k formulaci účetních standardů. Nedomnívá se, že teoretická východiska jednotlivých přístupů jsou absolutně naplněna, a proto přistupuje spíše k vyvažování výhod a nevýhod jednotlivých variant řešení případ od případu. Nový nebo novelizovaný standard je vydán, jestliže IASB na základě ekonomické analýzy dospěje k závěru, že aplikace nových pravidel zlepší fungování kapitálového trhu.

Byť předchozí domněnka vysvětlující nekonzistentní rozhodování IASB může poskytovat logickou oporu pro dosažení všeobecné shody nad účetními pravidly, je současně inherentním zdrojem neudržitelnosti užitečnostního přístupu. Vezme-li se v úvahu vnitřní rozpornost užitečné informace s omezeným rozsahem zacílení účetních předpisů na vybrané skupiny uživatelů, nemůže současný přístup tvůrců standardů, kteří se zaštiťují užitečnostní informací pro uživatele, obstát zejména při turbulentních ekonomických změnách. Obtížně se též odolává tlakům zainteresovaných stran, má-li dojít k výrazným změnám účetních pravidel. Případná analýza potenciálních užitků a nákladů ze zavedení nových předpisů nebo změny stávajících, která je předkládána jako podpůrný argument, je vždy pouze obecná a s nejednoznačně interpretovatelnými závěry, neboť jakákoliv změna stavu nutně způsobuje přerozdělení bohatství ve společnosti. Lobbystické skupiny mohou v rámci veřejného připomínkování legitimně využívat argumentace, že navrhovaná pravidla povedou k výstupům,

¹⁰ Procyklický, ačkoliv nezáměrný, charakter účetnictví na bázi fair value s odkazem na empirická data finanční krize z let 2007-2008 zdůrazňují Novoa aj. (2009); naopak Amel-Zadeh aj. (2014) předkládají důkazy o „nevině“ této oceňovací základny.

kteří nebudou relevantní pro rozhodování uživatelů účetních informací, příp. že jejich užitek bude značně převyšován vyvolanými náklady. Tento způsob argumentace je hojně využíván a slaví úspěch zejména ve stěžejních oblastech účetního výkaznictví.

Analýza selhání užitečnostního přístupu při přípravě IFRS 15

Selhání užitečnostního přístupu ke tvorbě účetních předpisů lze demonstrovat na průběhu přípravy nového standardu pro vykazování Výnosů ze smluv se zákazníky (IFRS 15, resp. ASC Topic 606). Přestože během jeho tvorby byla navrhována nová pravidla, která velmi silně odpovídala ekonomickému chápání podnikatelského procesu, výsledně schválená podoba standardu se výrazně odchyluje od koncepčně vhodného, původně prosazovaného, řešení.

Proklamovaným cílem společného projektu IASB a FASB bylo sjednotit pravidla pro vykazování výnosů v obou nejvýznamnějších systémech účetního výkaznictví, odstranit nekonzistence pro vykazování výnosů v jednotlivých odvětvích, doplnit nedostatečně podchycené oblasti a především reagovat na aktuální vývoj podnikatelského prostředí, které se za posledních 20 let vyznačuje komplexními řešeními zákaznických potřeb. Reálně to znamená, že prodejní transakce obsahuje mnoho dílčích předmětů plnění, přičemž mnohdy ani dodávající účetní jednotka neví, co přesně zákazníkovi prodává. Je zřejmé, že identifikace okamžiku (resp. série okamžiků), kdy vzniká výnos, a současně určení jeho výše, není lehkou záležitostí ani pro účetní jednotky, ani pro tvůrce účetních předpisů, kteří musejí podchytit veškeré možné situace na obecné úrovni. Objektivní obtížnost a ambiciózní cíle se projeví v extrémně dlouhé době trvání projektu. Od jeho zahájení¹¹ uplynulo do vydání konečné verze nového standardu 12 let.

Opakované odkládání vydání nového standardu ovšem nelze přičítat pouze objektivním komplikacím, které jsou na praktické i teoretické úrovni vykazování výnosů přítomny. Neméně podstatně přispěly ke zpoždění i nesouhlasné reakce respondentů, kteří se vyjadřovali k záměrům a navrhovaným změnám obsažených v diskuzních materiálech a návrzích standardu. Drtivá většina nesouhlasných připomínek se odvolávala právě na možné snížení užitečnosti předkládaných informací. Záporné reakce obvykle pocházely od připravovatelů účetních závěrek a auditorů, spíše souhlas naopak vyjadřovali zástupci uživatelů účetních závěrek a akademická sféra. Poukazování na možnou ztrátu užitečnosti informací pro uživatele účetními jednotkami, na které měla mít novelizace pravidel největší dopad, byl použit jako zástupný důvod pro reálné dopady připravovaných změn na dané připravovatele účetních závěrek.

Jednalo se o klasické argumenty,¹² které se objevují při každém novém (novelizovaném) standardu a které obvykle nejsou akceptovány právě s odkazem, že změny budou prospěšné pro uživatele účetních závěrek. Nicméně v případě nového standardu pro vykazování výnosů byla reakce veřejnosti natolik silná,¹³ že si vynutila nezvyklou reakci ze strany IASB a FASB:

- první návrh standardu byl stažen a zcela přepracován;¹⁴

¹¹ Projekt nejprve zahájil v roce 2002 samostatně FASB; v roce 2005 se připojil IASB; standard byl dokončen a zveřejněn v roce 2014.

¹² Náklady plynoucí ze změny nastavení vnitřních systémů, náklady na školení zaměstnanců, větší důraz na zodpovědnost účetních jednotek za správnou aplikaci obecných principů, které nejsou jednoznačnými detailními pravidly.

¹³ Oba výbory obdržely přibližně tisíc připomínkových dopisů k diskusnímu materiálu, resp. k návrhům standardů. Oproti běžnému stavu byl počet reakcí veřejnosti desetinásobný.

¹⁴ Tzv. Revised Exposure Draft se zatím v historii IASB objevil pouze u standardu na výnosy a na leasingy.

- veškeré klíčové změny, které měly oporu v účetní teorii, ekonomické teorii i v logice podnikatelského prostředí, byly nakonec z finální verze vypuštěny.

Přestože nový standard je poměrně obsáhlý, koncepčně nic nového nepřináší a veškeré změny jsou pouze kosmetické povahy. Velmi zjednodušeně řečeno,¹⁵ IASB a FASB pouze nahradily podmínku převodu rizik a užitků, která byla kritériem pro uznání výnosů v původních předpisech, novou podmínkou převodu kontroly nad předmětem plnění tak, aby sjednotily kritérium uznání výnosů s definicí a kritérii uznání aktiva. Formálně tak bylo dosaženo stavu, že se vznik výnosu váže na zvýšení čistých aktiv nejen dle dikce koncepčních rámců, ale i dle ustanovení aplikačních standardů. Byl splněn cíl odstranit nekonzistentnosti mezi jednotlivými standardy a harmonizovat úpravu v IFRS s úpravou v US GAAP. Hlavní cíl, tj. novelizovat pravidla s ohledem na aktuální vývoj podnikatelského prostředí, splněn nebyl. Selhání užitečnostního přístupu k formulaci účetních pravidel bude demonstrováno na dvou hlavních příkladech, u kterých se IASB s FASB odchýlily od původního koncepčního – ekonomicky opodstatněného – řešení k řešení, které si vynutil nátlak zainteresovaných subjektů v rámci připomínkového řízení.

A) Model ocenění výnosu

Prvotní verze návrhu standardu důsledně aplikující – v souladu s modelem hodnocení efektivnosti jednotlivých prodávaných produktů – ocenění každé složky prodejní transakce její fair value byla opuštěna. Důvodem bylo, že čistý model ocenění výnosu fair value teoreticky umožňuje vykázat výnos již při uzavření smlouvy, jestliže součet fair value jednotlivých složek prodejní transakce je nižší než dohodnutá prodejní cena. Případný výnos při uzavření smlouvy je protipólem nákladů, které byly vynaloženy na uzavření smlouvy, a z teoretického hlediska představuje naplnění požadavku na věcnou a časovou shodu výnosů a nákladů. Nicméně tento teoreticky správný a v podnikové praxi poměrně často aplikovaný koncept (např. v případě stanovování odměn obchodních zástupců a ostatních pracovníků prodeje) byl zamítnut, neboť v důsledku chybného stanovení fair value by mohl být v okamžiku uzavření smlouvy vykázán výnos ve špatné¹⁶ částce.

Jestliže ale IASB a FASB akceptují důvod možného špatného stanovení fair value za platný, potom by měly odmítnout oceňování ve fair value kompletně ve všech oblastech. Jestliže může nastat chyba při stanovení fair value jednotlivých složek prodejní transakce, jakou argumentaci tvůrci standardů používají v ostatních oblastech, ve kterých je ocenění fair value vyžadováno nebo povoleno? Jaký mechanismus způsobuje, že u výnosů a souvisejících čistých aktiv je situace natolik odlišná než u ostatních položek aktiv a dluhů? U starého přístupu k uznání výnosu na bázi proběhnutých transakcí (tzv. transakční přístup, angl. „transaction approach“) by byl speciální přístup k ocenění výnosů ospravedlnitelný. Nicméně nová definice výnosů, která je založena na změně čistých aktiv (tzv. rozvahový přístup, angl. „assets-liabilities approach“), musí řešit ocenění výnosových operací v kontextu ocenění

¹⁵ Další analýza, která kritizuje změny v novém standardu jako nedostatečné, se týká pouze koncepční stránky vykazování výnosů (tj. jejich podstaty, definice a oceňování). V aplikační rovině (tj. jak mají účetní jednotka jednotlivá pravidla používat) naopak odvedly oba výbory velký kus práce a jednoznačně vytvořily podmínky pro zlepšení situace. Nicméně je otázkou, zda neměly vrhnout energii především na koncepční záležitosti. Dobře aplikovaná špatná pravidla mohou totiž přivodit větší zlo než špatně aplikovaná dobrá pravidla.

¹⁶ Za zmínku stojí, že členové IASB a FASB se zejména obávali nadhodnocení výnosů, přestože neexistuje jediný důvod, proč by nadhodnocení výnosů mělo mít závažnější důsledky než jejich podhodnocení. Obě varianty by znamenaly, že účetní informace v účetní závěrce nebudou neutrální a tedy ani věrně zobrazující skutečnost a tedy ani užitečné pro rozhodování. Nadhodnocení v jednom období totiž znamená podhodnocení v následujících obdobích a obráceně. Taková informace nemůže být z podstaty věci ani opatrná, ani neutrální. Tento myšlenkový přístup vysvětluje i čl. BC3.28 Koncepčního rámce IFRS a je zajímavé, že byl při přípravě nového standardu popřen.

jednotlivých závazků dodat. Neexistuje tedy jediný důvod, který by mohl vysvětlit nekonzistentnost postoje IASB a FASB k možnostem a mezím oceňování ve fair value u obdobných položek čistých aktiv.

Další rozpor v argumentaci tvůrců standardu ohledně nevhodnosti aplikace fair value při ocenění jednotlivých závazků dodat lze identifikovat ve vztahu k modelům ocenění finančních nástrojů. U finančních nástrojů klasifikovaných jako držených za účelem prodeje (kategorie „fair value through profit & loss“) může při pořízení instrumentu účetní jednotka dle IAS 39 taktéž okamžitě uznat výnos, liší-li se pořizovací cena nástroje od jeho fair value. Koncepčně se jedná o naprosto stejný případ, ke kterému směřoval výchozí model oceňování výnosu a který byl zamítnut pro údajné nedostatky snižující užitečnost informací pro uživatele. Přepracovaný model již odkazuje na relativní prodejní ceny, aby bylo zabráněno vykázání výnosu v okamžiku uzavření smlouvy. Místo možného nadhodnocení výnosů v okamžiku uzavření smlouvy se zákazníkem z titulu náhodné chyby, které jsou vždycky v určitém – omezeném – rozsahu v účetnictví přítomny, se tvůrci standardu rozhodli systematicky podhodnocovat výnos v okamžiku uzavření smlouvy a v následujících obdobích naopak výnosy nadhodnocovat. Nelze taky opomenout skutečnost, že i přes porušení základních požadavků na užitečné informace problém spojený s možnou chybovostí ocenění jednotlivých složek nezmizel, naopak je prohlouben. Účetní jednotky totiž mohou různým nastavením prodejních transakcí (variantní počet dílčích předmětů plnění) manipulovat výši a načasování výnosů dle svých potřeb. To u původního modelu na bázi fair value možné nebylo, neboť tento byl vzhledem k výši a načasování výnosů neutrální.

B) Způsob zohlednění (potenciální i reálné) platební neschopnosti zákazníků

Jestliže zákazník není schopen uhradit své závazky, které mu vznikly v důsledku nákupu produktů od dodavatele, prodávající účetní jednotka z ekonomického hlediska žádného výnosu nedosáhla, neboť neobdrží předpokládané ekonomické prospěchy. Částka, která je vykázána ve výsledovce, by platební neschopnost zákazníků měla zohlednit, přičemž měla by být zahrnuta nejen částka, o které se ví, že nebude uhrazena dle aktuálních informací, ale i částka potenciálních ztrát (na základě minulých skutečností). Tuto teoreticky nejčistší metodu vykázání ztrát z titulu platební neschopnosti zákazníků přímo ve výši výnosů původně preferovaly i IASB a FASB. Oproti tomuto záměru byly vzneseny námitky, že celková částka výnosů bude v sobě zahrnovat nejen peněžní vyjádření objemu prodejů za aktuální období, ale i změny odhadů výše nedobytných pohledávek, které se vztahují k předchozím obdobím, což může zkomplikovat srozumitelnost a předpovědní hodnotu řádku výnosů.

Proto bylo ve druhé verzi přistoupeno k rozdělení řádku výnosů na dva – hrubou částku výnosů a korekční položku ztrát ze snížení hodnoty. Formálně byla změna zdůvodněna srozumitelností a zvýšením užitečnosti informací – zůstává zachováno propojení mezi výnosy a zohledněním platební neschopnosti zákazníků a současně jsou obě částky vykázány samostatně. V konečné verzi standardu byly veškeré změny zrušeny a zůstal tak zachován status quo, a to kvůli důvodům uvedeným v odstavci BC262 IFRS 15. Důvody jsou na první pohled relevantní, nicméně je nutné si uvědomit, že zmíněné komplikace vznikly proto, že původní – teoreticky nejvhodnější – řešení, které vyvolávalo objektivních komplikací nejméně, bylo zavrhnuto. Druhá verze již představovala pouze druhé nejlepší řešení, které ovšem má již poměrně podstatné nedostatky. Jejich odstranění ve finální verzi ovšem znamená již zásadní odklon od ekonomického pohledu na podnikatelské aktivity. Prvotní pozitivní koncepční posun se nekoná, a to opět z důvodu, že tvůrci standardů nejsou schopni specifikovat modely

rozhodování uživatelů.¹⁷ V neposlední řadě je třeba upozornit, že zvolené řešení sice vyčistilo řádek výnosů, ale ve skutečnosti pouze došlo k přesunu problému do jiné části výsledovky. Je značně diskutabilní, jestliže rozumně rozhodující se investor s odpovídající znalostí účetního výkaznictví a ekonomického prostředí, bude opravdu odlišně vnímat zápornou hodnotu ve výnosech od kladné hodnoty v nákladech, bude-li položka výstižně pojmenována a v komentáři dostatečně vysvětlena.

Závěr

Nesplnění klíčového původního cíle projektu, na jehož konci bylo vydáno nového standardu Výnosy ze smluv se zákazníky (IFRS 15, resp. ASC Topic 606), je paradoxně zapříčiněno užitečnostním přístupem k formulaci účetních pravidel, který je proklamován IASB a FASB jako výchozí element jejich práce. Povaha užitečnostního přístupu, tj. poskytovat užitečné informace pro rozhodování, by měla být principiálním podpůrným elementem pro přijetí nových pravidel, která respektují podnikatelské prostředí a ekonomické principy podnikání. Přístup ovšem selhává v extrémně složitých oblastech účetního výkaznictví (např. vykazování výnosů), u kterých nejsou tvůrci standardů schopni jednoznačně identifikovat konkrétní rozhodovací úlohy uživatelů a tedy ani žádoucí účetní výstupy, které by měly být nápomocny při rozhodování.

Bez znalosti rozhodovacího vzorce uživatelů je pochopitelné, že při vyvažování výhod a nevýhod navrhovaných změn se IASB a FASB přiklonily na stranu připravovatelů účetních závěrek, neboť tito se zúčastnili připomínkového procesu ve výrazně větší míře než ostatní zainteresované subjekty. Podíl připomínkových dopisů z řad připravovatelů účetních závěrek postupně rostl z 37 % u diskusního materiálu, přes 49 % (první návrh standardu) až k 61 % (revidovaný návrh standardu). Není bez zajímavosti, že první návrh standardu byl stažen zejména v důsledku drtivé nesouhlasné reakce ze strany stavebních firem, které zaslaly téměř 500 připomínkových dopisů. Výraznou měrou (přibližně jednou polovinou) tak přispěly k rekordnímu počtu připomínek, které kdy IASB/FASB obdržely při společných projektech.¹⁸

Výsledná řešení některých dílčích částí vykazování výnosů nerespektují ekonomické vnímání podnikatelského prostředí, takže účetní závěrky nebudou poskytovat užitečné informace v míře, které by mohla být teoreticky dosažena. Zohlednění tlaku připravovatelů účetních závěrek v obsahu nového standardu způsobí, že informace o výnosech produkované účetním výkaznictvím budou postrádat rozměr neutrality. Informace, která není neutrální, ztrácí kvalitativní charakteristiku věrného zobrazení, která je společně s relevancí zásadní podmínkou užitečné informace. IASB a FASB tedy v případě IFRS 15, resp. ASC Topic 606 selhaly a popírají svá vlastní metodologická východiska, na základě kterých údajně vytvářejí účetní standardy.

Literatura:

- [1] Allen, B. (1990): *Information as an Economic Commodity*. American Economic Review, 1990, roč. 80, č. 2, s. 268-273.
- [2] Amel-Zadeh, A. – Barth, M. E. – Landsman, W. R. (2014): *Does Fair Value Accounting Contribute to Procyclical Leverage?* [online], New York, Social Science Research Network, c2014, [cit. 23. 9 2014], <<http://www.ssrn.com/abstract=2300497>>.

¹⁷ Viz i samotný text zdůvodnění, který obsahuje formulace typu „different interpretations might have emerged“ (IFRS 15.BC262a).

¹⁸ Bližší analýzy jsou dostupné na webových stránkách IFRSF (2014), které jsou věnovány „Revenue Recognition Project“.

- [3] Arrow, K. J. (1996): *The Economics of Information: An Exposition*. Empirica, 1996, roč. 23, č. 2, s. 119-128.
- [4] Beaver, W. H. (1981): *Market Efficiency*. Accounting Review, roč. 56, č. 1, s. 23-37.
- [5] Bushman, R. M. – Indjejikian, R. J. (1993): *Stewardship Value of „Distorted“ Accounting Disclosures*. Accounting Review, 1993, roč. 68, č. 4, s. 765-782.
- [6] Busse, J. A. – Clifton Green, T. (2002): *Market Efficiency in Real Time*. Journal of Financial Economics, 2002, roč. 65, č. 3, s. 415-437.
- [7] Daniel, K. D. – Hirshleifer, D. – Subrahmanyam, A. (2001): *Overconfidence, Arbitrage, and Equilibrium Asset Pricing*. Journal of Finance, 2001, roč. 56, č. 3, s. 921-965.
- [8] Daniel, K. D. – Hirshleifer, D. – Subrahmanyam, A. (1998): *Investor Psychology and Security Market Under- and Overreactions*. Journal of Finance, 1998, roč. 53, č. 6, s. 1839-1885.
- [9] Daniel, K. D. – Hirshleifer, D. – Teoh, S. H. (2002): *Investor Psychology in Capital Markets: Evidence and Policy Implications*. Journal of Monetary Economics, 2002, roč. 49, č. 1, s. 139-209.
- [10] Daniel, K. D. – Titman, S. (1999): *Market Efficiency in an Irrational World*. Financial Analysts Journal, 1999, roč. 55, č. 6, s. 28-40.
- [11] De Bondt, W. F. M. – Thaler, R. (1985): *Does the Stock Market Overreact?* The Journal of Finance, 1985, roč. 40, č. 3, s. 793-805.
- [12] Edwards, E. O. – Bell, P. W. (1961): *The Theory and Measurement of Business Income*. Berkeley, University of California Press, 1961.
- [13] Fama, E. F. (1965): *Random Walks in Stock Market Prices*. Financial Analysts Journal, 1965, roč. 21, č. 5, s. 55-59.
- [14] Hail, L. – Leuz, C. – Wysocki, P. (2010): *Global Accounting Convergence and the Potential Adoption of IFRS by the U. S. (Part I): Conceptual Underpinnings and Economic Analysis*. Accounting Horizons, 2010, roč. 24, č. 3, s. 355-394.
- [15] Healy, P. M. – Palepu, K. G. (2001): *Information Asymmetry, Corporate Disclosure, and the Capital Markets: A Review of the Empirical Disclosure Literature*. Journal of Accounting and Economics, 2001, roč. 31, č. 1, s. 405-440.
- [16] Hicks, J. R. (1946): *Value and Capital: An Inquiry Into Some Fundamental Principles of Economic Theory*. Oxford, Clarendon, 1946.
- [17] Hirshleifer, D. (2001): *Investor Psychology and Asset Pricing*. Journal of Finance, 2001, roč. 56, č. 4, s. 1533-1597.
- [18] IASB (2014): Projects. Work Plan for IFRSs. *Revenue Recognition*. [online], Wilmington, International Financial Reporting Standards Foundation, c2014, [cit. 23. 9 2014], <<http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Revenue-Recognition/Pages/Revenue-Recognition.aspx>>
- [19] Kothari, S. P. – Ramanna, K. – Skinner, D. J. (2010): *Implications for GAAP from an Analysis of Positive Research in Accounting*. Journal of Accounting and Economics, 2010, roč. 50, č. 2-3, s. 246-286.
- [20] Křišťoufek, L. (2013): *Fractal Markets Hypothesis and the Global Financial Crisis: Wavelet Power Evidence*. [online], Scientific Reports, 2013, roč. 3, č. 2857, [cit. 23. 9 2014], <<http://www.nature.com/srep/2013/131004/srep02857/pdf/srep02857.pdf>>.
- [21] Markowitz, H. (1952): *Portfolio Selection*. Journal of Finance, 1952, roč. 7, č. 1, s. 77-91.

- [22] Novoa, A. – Scarlata, J. G. – Solé, J. (2009): *Procyclicality and Fair Value Accounting*. International Monetary Fund. [online], Washington, D. C., International Monetary Fund, *Working Paper*. č. 39, c2009, [cit. 23. 9 2014], <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp0939.pdf>>.
- [23] Patell, J. M. – Wolfson, M. A. (1984): *The Intraday Speed of Adjustment of Stock Prices to Earnings and Dividend Announcements*. *Journal of Financial Economics*, 1984, roč. 13, č. 2, s. 223-252.
- [24] Pesaran, M. H. – Weale, M. (2006): *Survey Expectations*. In Elliott, G. – Granger, C. – Timmermann, A. (eds.): *Handbook of Economic Forecasting*. Amsterdam, Elsevier, 2006, s. 715-776.
- [25] Procházka, D. (2009): *The Hicks' Concept of Income and Its Relevancy for Accounting Purposes*. *European Financial and Accounting Journal*, 2009, roč. 4, č. 1, s. 37-60.
- [26] Samuelson, P. A. (1965): *Proof that Properly Anticipated Prices Fluctuate Randomly*. *Industrial Management Review*, 1965, roč. 6, č. 1, s. 41-49.
- [27] Scott, W. R. (2011): *Financial Accounting Theory*. Toronto, Pearson, 2011.
- [28] Stanley, H. E. – Amaral, L. A. N. – Canning, D. – Gopikrishnan, P. – Lee, Y. – Liu, Y. (1999): *Econophysics: Can Physicists Contribute to the Science of Economics?* *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 1999, roč. 269, č. 1, s. 156-169.
- [29] Watts, R. L. – Zimmerman, J. L. (1978): *Towards a Positive Theory of the Determination of Accounting Standards*. *Accounting Review*, 1978k, roč. 53, č. 1, s. 112-134.
- [30] Watts, R. L. – Zimmerman, J. L. (1979): *The Demand for and Supply of Accounting Theories: The Market for Excuses*. *Accounting Review*, 1979, roč. 54, č. 2, s. 273-305.

Selhání užitečnostního přístupu k formulaci účetních pravidel na příkladu nového standardu pro výnosy

David Procházka

ABSTRAKT

Článek identifikuje možná kritická místa užitečnostního přístupu při formulaci účetních předpisů. Užitečnostní přístup funguje za normálních ekonomických podmínek pro relativně nekonfliktní účetní oblasti. Jestliže je koncept porovnávání užitku z informace a nákladů na její poskytnutí aplikován u kontroverzních témat, mohou tvůrci účetních standardů snadno podlehnout lobbystickým tlakům připravovatelů účetních závěrek. Příčinou je, že užítky plynou širokému spektru uživatelů, kteří jsou značně diverzifikováni ohledně svých uživatelských potřeb a nemusejí tak mít dostatečně silnou motivaci prosazovat své zájmy. Na rozdíl od relativně homogenní a menší skupiny připravovatelů účetních informací, kterým se vyplatí vynakládat zdroje pro ovlivnění účetních předpisů, jestliže tyto zásadně mění ekonomické hodnocení jejich finanční situace a výkonnosti. Hypotéza možného selhání užitečnostního přístupu je zkoumána na příkladu nového společného standardu IASB a FASB Výnosy ze smluv se zákazníky, a to za využití kritické analýzy.

Klíčová slova: Užitečnostní přístup k účetnictví; IFRS 15; ASC Topic 606; selhání IASB a FASB.

The Failure of Decision Usefulness Approach on an Example of the New Standard for Revenue Recognition

ABSTRACT

The paper focuses on critical points of the decision usefulness approach to accounting. The decision usefulness approach may work under normal economic conditions for relatively uncomplicated spheres of financial reporting. However, under extreme conditions and/or for controversial issues, the standards setters may succumb to the lobby pressure exercised by the preparers of financial statements. A wide range of users, who may flourish from accounting information, is dispersed and thus they may lack willingness to pursue benefits from new regulation. Contrariwise, companies are relatively homogeneous and small in number, so they have sufficient incentives to influence the outcome of standard-setting process. Companies' eagerness to pressure on standard setters increases, if new regulation is expected to impact the presentation of financial position and performance in financial statements significantly. The hypothesis of potential failure of decision usefulness approach is scrutinized on an example of the new joint IASB's and FASB'S standard on Revenue from Contracts with Customers using a critical analysis approach.

Key words: Decision Usefulness; IFRS 15; ASC Topic 606; Failure of IASB and FASB.

JEL classification: M41.